

Sisältö:

1.	Kirkon ympäristödiplomi	3
2.	Ympäristöohjelman sisältö	3
3.	Ympäristödiplomin hakuprosessi ja järjestelmän hallinta.....	3
4.	Toiminta ja talous	4
5.	Ympäristökasvatus.....	6
	Jumalanpalvelus ja musiikkielämä	6
	Lapsi- ja perhetyö	6
	Varhaisnuorisotyö	7
	Rippikoulutyö.....	7
	Nuorisotyö ja partiotoiminta.....	7
	Diakonia- ja yhteiskuntatyö	7
	Lähetystyö.....	8
	Seurakunnan viikkotoiminta.....	8
6.	Jätehuolto	8
7.	Siivous	9
8.	Energia ja rakentaminen	10
9.	Ruoka ja keittiöt	11
10.	Toimistot	12
11.	Hautausmaat ja viheralueet	12
12.	Leiri- ja kurssikeskukset	14
13.	Metsät	15
14.	Liikenne	15
	Käytetyt käsitteet	16

Suonenjoen seurakunnan ympäristöohjelma vuosille 2015-2019

1. Kirkon ympäristödiplomi

Suonenjoen seurakunta ottaa kaikessa toiminnassaan huomioon ympäristönäkökulman.

2. Ympäristöohjelman sisältö

Ympäristöohjelma pohjautuu seuraaville perusajatuksille:

- 1) Nykyisiä sisäisiä hyväksi havaittuja käytäntöjä jatketaan. Toimintaa kehitetään vastaamaan ulkoisista (lainsäädännöstä) ja sisäisistä muutospainesta nouseviin uusiin haasteisiin. Vuosittaisiin toimintasuunnitelmiin sisällytetään ympäristötavoitteet yhtenä kohtana.
- 2) Ympäristödiplomijärjestelmän mukaiset minimikriteerit toteutetaan, jos halutaan diplomista pysyvä (4 vuoden sykleissä). Välttämättöimpiä toteutettavia toimenpiteitä ovat: 1) Järjestelmällinen ympäristöasioiden mittaus, 2) ympäristöasioista tiedottaminen, 3) henkilöstön ympäristötietoisuuden lisääminen, 4) kestävä kehityksen muistaminen kaikissa toimintamuodoissa, 5) lähi- ja luomutuotteiden lisääminen toiminnoissa. Näiden tavoitteiden toteuttamistapaa on kuvattu tarkemmin jäljempänä.
- 3) Ohjelman toteuttamisajankohtana varaudutaan tekemään harkinnan mukaan myös kokonaan uusia päänavauksia ja kokeilemaan niiden toimivuutta käytännössä.

3. Ympäristödiplomin hakuprosessi ja järjestelmän hallinta

Koko henkilökunnalle on luotava asenne ympäristönhoidon ja säästämisen tärkeydestä. Ympäristötyöryhmään ja ympäristövastaaviksi henkilöiksi valitaan henkilöitä, jotka virkansa puolesta kuuluvat ryhmään ja henkilöitä, joilla on annettavaa toimintaan. Kaikkien esille tuotuja asioita on käsiteltävä. Työryhmään valitaan taluspäällikkö, kirkkoherra, kiinteistöjen huollosta ja -hoidosta vastaavat henkilöt ja maallikkojäseniä tarpeellinen määrä. Vaihtuvan jäsenen tilalle valitaan henkilö samasta työnkuvasta. Tavoiteaikataulu 2015.

Ympäristötyöryhmän jäsenet:

Kirkkoherra Ismo Haapanen

Taluspäällikkö Leena Paananen

Seurakuntamestari Jari Väisänen

Toimistosihteeri Marja Leena Jaakkola

Kirkkovaltuutettu Pentti Vehviläinen

Ympäristöinsinööri Kaarina Vepsäläinen

Seurakunnan työntekijöistä valitut henkilöt vastaavat oman vastualueensa toiminnasta ja ottavat vastaan alaistensa ympäristön kehittämistoiveet ja parannusehdotukset. Tavoiteaikataulu 2015-2019.

Eri toimialat pitävät tarkkaa kirjanpitoa toiminnastaan ja raportoivat siitä. Ympäristötyöryhmä miettii asioita mitä täytyy seurata toiminnassa ja joista on hyötyä talousarviosuunnittelussa. Säästö- ja kulutustuloksista tehdään selkeä raportti, jossa voidaan vertailla tuloksia edellisiin vuosiin.

4. Toiminta ja talous

Ympäristöasioissa noudatetaan tarpeen mukaista budjetointia. Investointeja tehdään harkitusti (esim. laajennukset, perusparannukset, jätteiden lajittelumahdollisuuksien parantaminen).

Toimintasuunnitelman tekevät eri toimintamuodot erikseen ja antavat budjettiesityksensä taloussuunnitelmaan. Pitkänajan suunnitelmat tehdään kolmelle vuodelle ja niitä tarkennetaan vuosittain. Suunnitelmissa huomioidaan väestön tuleva ikäkauma.

Ympäristökasvatuksen alueella etsitään sellaisia toteuttamisen muotoja, jotka ovat luontevia seurakuntatyöhön.

Päähuomio kiinnitetään ympäristöasioiden tiedostamisen lisäämiseen ja asenteen muokkaamiseen ympäristömyönteiseksi. Suurimmat kustannukset tulevat uusien toimintatapojen vakiinnuttamisesta, koulutuksesta, tiedottamisesta yms. ajankäyttöön ja henkilöresursointiin liittyvistä asioista.

Hankinnoissa ympäristömyönteisyys sijoitetaan yhdeksi valinta kriteeriksi ja kustannuksia seurataan tiiviisti. Ohjelmaa toteutetaan seurantaa, käytön tehostamista ja ympäristötietoisuutta lisäämällä. Vastuu toteutumisesta on kirkkovaltuustolla. Tavoiteaikataulu 2015-2019.

Suonenjoen seurakunta pitää huolta työntekijöidensä fyysisestä ja psyykkisestä hyvinvoinnista lakisääteisten ja vapaaehtoisten toimintojen avulla. Tällöin saavutetaan toimiva työyhteisö. Toiminta on jatkuvaa ja siitä vastaa kirkkoneuvosto.

Toiminnoissa määritellään arvot ja niihin liittyvät sosiaaliset, taloudelliset, ekologiset ja kulttuuriset kestävydet. Toiminnassa valitaan eri vuosille kestävä kehityksen teemoja. Kestävä kehityksen kriteerien lähtökohtana on jatkuvan parantamisen kehä: suunnittelu, toteutus, arviointi ja kehittäminen. Toiminta jatkuu vuoteen 2019 ja vastuuhenkilöinä ovat eri toimintamuodosta vastaavat.

Rakentamisessa ja maankäytön suunnittelussa noudatetaan laadittua maankäytösuunnitelmaa. Ympäristövaikutukset arvioidaan rakentamisessa ja maankäytössä jo suunnitteluvaiheessa ja tarvittaessa käytetään asiantuntijaa. Korjaus- ja muutostöissä noudatetaan työ- ja ympäristösuojellisia vaatimuksia. Uudisrakennukset suunnitellaan energiataloudellisiksi ja olemassa olevien rakennusten energiankäyttöä seurataan ja parannetaan. rakennusten elinkaari ja terveysvaikutukset huomioidaan suunnittelussa, rakentamisessa ja peruskorjauksessa. Vastuu kirkkoneuvostolla.

Energiasäästöviikon (viikko 41) jäseneksi liitytään ja järjestetään kolme tapahtumaa viikon aikana. Järjestelyt suorittaa ympäristötyöryhmä.

Kemikaaleista ei saa aiheutua vaaraa ympäristölle. Tavoiteaikataulu on 2015-2019 ja vastuuhenkilöinä ovat seurakuntamestari ja työsuojelupäällikkö. Seurakuntaan tehtäviä hankintoja ohjaa hankintalaki. Uusissa ohjeissa huomioidaan ympäristömerkityt tuotteet. Vastuu talouspäälliköllä.

Talousarviossa varataan hankintamääräraha eri työmuodoille. Tavoitteena on, että työntekijät antavat tarkan esityksen hankinnasta, voidaanko entisiä hankintoja käyttää toiminnassa ja tämän jälkeen taloustoimisto antaa luvan hankintaan. Tällä pyritään työntekijöitä inventoimaan käytössä olevat materiaalit ja tarkastelemaan kriittisesti hankinnan tarpeellisuutta. Tavaroiden hankinnoissa suositaan lähikauppoja ja suuret hankinnat tehdään yhteishankintoina. Ympäristöalojen vastaavat määrittelevät hankinnan tärkeyden ja perustelevat säästöt.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon vastuullisen sijoittamisen ohjeet ovat hyväksytytty Kirkkohallituksen täysistunnossa 24.4.2007. Suomen evankelis-luterilainen kirkko noudattaa taloudenhoidossaan ja sijoitustoiminnassaan periaatteita, jotka sopivat yhteen sen opetuksen kanssa. Talouden etiikka on osa kirkon etiikkaa. Luterilainen etiikka perustuu yleisinhimillisenä pidettyyn kultaiseen sääntöön. Se on ilmaistu Matteuksen evankeliumissa Jeesuksen vuorisaarnan opetuksena näin: "Kaikki, mitä te tahdotte ihmisten tekevän teille, tehkää te heille" (Matt 7:12). Jumalan on luodessaan ihmisen asettanut hänen sydämeensä tiedon siitä kuinka meidän tulee kohdella toisiamme.

Taluspäällikkö sijoittaa rahat kirkkoneuvoston antamien ohjeiden mukaan, jotka on kirjattu kokouspöytäkirjaan. Rahat talletetaan aina turvallisiin kohteisiin.

Ympäristöindikaattoreina käytetään toiminnassa:

- kierrätykseen menevän keräyspaperin määrää
- säästynyttä kopiopaperimäärää
- biojätteen kertymää
- ongelmajätteen kertymää
- sähkön, veden ja lämmön ominaiskulutusta verrattuna edellisiin vuosiin

Ympäristöindikaattoreilla on vaikutusta ympäristöön ja ne pystytään tilastoimaan ja kirjaamaan joka vuosi tapahtumaksi toimialojen raportteihin, tasekirjaan ja voidaan ottaa huomioon seuraavan vuoden talousarviossa. Vastuu tilastoinneista on eri toimintamuotojen vastaavilla henkilöillä. Tilastoinnit julkaistaan vuosittain toimintakertomuksessa.

Päämääränä on toiminnasta aiheutuvien haitallisten ympäristövaikutusten vähentäminen.

5. Ympäristökasvatus

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on seurakuntalaisten herättäminen pohtimaan elinympäristön muutoksia ja elämäntapamme vaikutuksia luonnon tilaan.

Ympäristökasvatus sisällytetään kirkkovaltuuston ja -neuvoston päätöksiin, taloushallinnon suunnitteluun ja seurakuntatyön jokaiseen osa-alueeseen. Parhaimmillaan ympäristökasvatus toteutuu läpäisyperiaatteella kaikessa seurakunnan toiminnassa.

Seurakunta pyrkii omalla esimerkillään vaikuttamaan ihmisten asenteisiin ja käyttäytymiseen ja ottamaan kantaa ympäristökysymyksiin. Kiinteistöjen ja ympäristön hoidossa toteutetaan kestävän kehityksen periaatetta. Earth Hour –tapahtumaa vietetään vuosittain 28.3. Seurakunta osallistuu tapahtumaan sammuttamalla kiinteistöjensä valot.

Seurakunnan arvot: pyhän kunnioitus, oikeudenmukaisuus, lähimmäisen rakkaus ja ekologisuus ohjaavat ympäristökasvatukseen seurakunnan kaikessa toiminnassa.

Jumalanpalvelus ja musiikkielämä

Jumalanpalvelusjärjestykseen liitetään vuosittain luomakunnan sunnuntain viettäminen. Muissakin jumalanpalveluksissa, esim. Mansikkakirkossa ja Viljelijöiden kirkkopyhässä muistutetaan ihmisen ja luonnon kiinteästä yhteydestä. Yhteisissä esirukouksissa huomioidaan ihmisen vastuu luonnosta. Kesäisin vietettävissä luontokirkoissa eletään todeksi ihmisen ja luonnon yhteyttä.

Kirkkovuodessa paastonaika ja adventin aika kehottavat yksinkertaiseen elämään, ekopaastoon, ja varoittavat kulutuksen vaaroista. Seurakuntalaisia ohjataan yksinkertaistamaan elämäntapaansa.

Seurakunnan tilaisuuksissa käytetään Reilun kaupan tuotteita sekä luomu- ja lähituotteita.

Toiminta on jatkuvaa ja vastuuhenkilönä on kirkkoherra.

Lapsi- ja perhetyö

Lapsityössä ympäristökasvatus on hienovaraista valistusta. Päiväkerhoissa ja perhekerhoissa opetetaan jätteen lajittelua, luonnon arvostamista, Luojan luoman luonnon kunnioittamista ja siisteydestä nauttimista. Kerhoissa käytetään kierräysmateriaaleja ja paperia säästetään.

Toiminta on jatkuvaa ja vastuuhenkilönä on seurakuntapastori yhdessä lastenohjaajien kanssa.

Varhaisnuorisotyö

Varhaisnuorisotyön kerho- ja leiritoiminnassa opetetaan jätteiden lajittelua, energian säästöä, luonnon kunnioittamista ja siisteyttä. Kokkikerhoissa käytetään Reilun kaupan tuotteita sekä luomu- ja lähituotteita.

Toiminta on jatkuvaa ja vastuuhenkilönä on diakoni/nuoriso-ohjaaja.

Rippikoulutyö

Rippikoulussa opetetaan ihmisen vastuuta Jumalan luomasta maailmasta. Jumala loi ihmisen viljelemään ja varjelemaan maailmaa. Suojellessaan luontoa ihminen osallistuu Jumalan luomistyöhön. Ihminen on vastuussa Jumalalle ja tuleville sukupolville omasta elämäntavastaan.

Rippikoulussa opetetaan maailmanlaajuista oikeudenmukaisuutta, energian säästöä, jätteiden lajittelua ja kierrätystä.

Toiminta on jatkuvaa ja vastuuhenkilönä on seurakuntapastori.

Nuorisotyö ja partiotoiminta

Nuorisotyössä jatketaan ja syvennetään rippikoulussa saatua ympäristökasvatusta. Osallistutaan yhteisvastuukeräyksen toteuttamiseen.

Toiminta on jatkuvaa ja vastuuhenkilönä on nuorisotyönohjaaja.

Partiotoimintaa avustetaan monistus- ja vuokrakuluissa. Muuten he toimivat itsenäisesti.

Diakonia- ja yhteiskuntatyö

Diakoniatyössä kasvetaan tasa-arvoiseen lähimmäisyyteen. Vastuuviikolla ja yhteisvastuukeräyksessä ohjataan luontoa säästävään ja lähimmäistä kunnioittavaan elämäntapaan. Tapulin kirpputorissa toteutetaan kierrätystä. Tarjoilussa käytetään Reilun kaupan tuotteita. Myyjäisissä välitetään lähialueen tuotteita. Toimistotyössä säästetään paperia.

Diakoniatyö tekee yhteistyötä TehdäänItse ry:n kanssa, joka järjestää ruokapalvelua työttömille ja vähävaraisille. Ruokapalvelussa jaetaan ruokakauppojen lahjoittamia elintarvikkeita. Kerran kuussa työttömien ruokailu järjestetään Seurakuntakodissa.

Toiminta on jatkuvaa ja vastuuhenkilönä on kappalainen.

Lähetystyö

Lähetystyö ohjaa kansainväliseen vastuuseen. Lähetys- ja seurakuntapiireissä opitaan tuntemaan ihmisten elämää maailman eri puolilla. Lähetystyön toimintamuodot tarjoavat kanavan ihmisten kokonaisvaltaiselle auttamiselle.

Tapulin kirpputorissa toteutetaan kierrätystä. Tarjoilussa käytetään Reilun kaupan tuotteita. Myyjäisissä välitetään lähialueen tuotteita.

Seurakunnan viikkotoiminta

Säännöllisesti kokoontuvissa piireissä pidetään ympäristöaihetta esillä. Ajankohittaiset uutisaiheet nälänhädästä ja kuivuudesta, säätilan ääri-ilmiöistä antavat luontevan lähtökohdan pohdintaan ihmisen vastuusta luomakunnan tilasta.

Toiminta on jatkuvaa ja vastuuhenkilönä on kirkkoherra.

Työntekijöiden koulutus

Työntekijöiden koulutuksessa huomioidaan ympäristönäkökulma. Työntekijäkokouksissa keskustellaan ympäristöä säästävistä toimenpiteistä. Yhteistyössä paikallisen autokoulun kanssa järjestetään taloudellisen ajon seurakuntakurssi. Työntekijöiden käyttöön hankitaan kaksi polkupyörää lyhyitä työmatkoja varten.

Toiminta on jatkuvaa ja vastuuhenkilönä on kirkkoherra.

6. Jätehuolto

Jätehuollon kehittäminen on jatkuvaa ja sitä tekevät jokainen työntekijä.

Jätehuollossa noudatetaan Suonenjoen kaupungin jätehuoltomääräyksiä. Ne on luettavissa kaupungin sivuilla osoitteessa:

<http://www.suonenjoki.fi/sivut/tekninen/jatehuoltomaaraykset.pdf>.

Jätehuoltovastaava on seurakuntamestari.

Jätehuoltoselvitys tehdään joka kiinteistöltä erikseen, jossa tarkastellaan jätteiden lajittelua ja varastointia. Selvityksen tulokset kirjataan.

Jätehuoltosuunnitelma päivitetään vuosittain. Siinä on huomioitu jätteiden erottelu ja kierrätys. Kaatopaikka eli sekajätettä vähennetään tehostamalla lajittelua. Ensimmäisessä tarkoituksena on saada jäte hyödynnettäväksi aineena.

Ongelmajätteet toimitetaan kaupungin keräyspisteeseen Tervalan tukikohtaan, josta Jätekuukko toimittaa ne Ekokemille.

Biojätteitä kerätään Seurakuntakodilla, jonne toimitetaan myös Tapulissa syntynyt biojäte. Lepomäen siunauskappelissa kerätty biojäte toimitetaan hautausmaan kompostiin.

Paperien, pahvin, metallin, muovin ja lasin keräys on hoidettu mallikelpoisesti joka toimipisteessä ja niille on osoitettu paikka jättepisteissä. Vastuuhenkilöksi jätteiden toimittajaksi vastaanottopaikalle on määrätty seurakuntamestari.

Sähköelektroniikkaromusta ollaan tekemässä selvitystä ja uusia hankintoja tehtäessä hyötyjätteiden keräys järjestetään tavarantoimittajan kanssa. Sähköelektroniikkaromu toimitetaan kaupungin keräyspisteeseen Tervalan tukikohtaan. Vastuuhenkilö seurakuntamestari.

Hautakynntilöille on merkitty keräysastiat hautausmaille. Menetelmä on toiminut oikein hyvin, koska opasteita ja astioita on sijoitettu riittävästi eripuolelle hautausmaita ja sisääntuloja. Ennen keräyspaikalle toimittamista metalli, lasi ja muovi erotellaan käsin omiksi jakeiksi. Vastuuhenkilönä seurakuntamestari.

Paperijätteen lajittelua tehostetaan ja vastuu on jokaisella paperin käyttäjällä. Toiminta on jatkuvaa.

Kertakäyttötuotteiden käyttöä vältetään. Pesuainekanisterit kierrätetään. Vastuu seurakuntaemännällä.

Jätehuollosta tehdään opasteita seurakuntalaisille. Vastuu on seurakuntamestarilla.

Tapulin jätteiden erotteluun kiinnitetään huomiota hankkimalla eri jättejakeille omat astiat ja tekemällä selkeät erotteluohjeet. Vastuu erottelusta on vapaaehtoistyöntekijöillä. Tyhjennyksestä ja siirrosta vastuu on seurakuntamestarilla.

7. Siivous

Siivoustoiminnan ympäristövastaava on seurakuntaemäntä.

Siivoustyöstä on tehty ympäristöselvitys osana ympäristökatselmusta.

Siivoojille tarjotaan mahdollisuus koulutukseen ja hygieniapassin suoritukseen 2015-2019. Vastuu on talouspäälliköllä.

Puhdistusaineista pyritään aiheuttamaan mahdollisimman vähän haittaa ympäristölle päivittämällä siivoussuunnitelman (päivitetty 2014). Haitallisista aineista pyritään luopumaan siivoussuunnitelman valmistuttua. Vastuu on siivoojilla ja ympäristövastaavalla.

Syntyvien jätteiden määrää vähennetään ja jätteiden lajittelusta huolehditaan hankkimalla puhdistusaineet uudelleen täytettävissä astioissa. Siivousvaunuissa on jätteiden lajittelu mahdollisuus. Ongelmajätteet pakataan, merkitään ja toimitetaan kaupungin jäteasemalle. Käytöstä poistetut koneet toimitetaan metallinkeräykseen. Ongelmajätteistä ja metalliromusta huolehtii seurakuntamestari.

Siivouskomeroiden kunto tarkistetaan vuosittain. Puutteet korjaa seurakuntamestari.

8. Energia ja rakentaminen

Terveydensuojelulaissa (763/1994), elintarvikelaissa (23/2006), sosiaali- ja terveysministeriön asetuksissa elintarvikehuoneistoista (321/2006) ja yleisessä elintarvikehygieniasetuksessa (elintarvikelaki 23/2006) on ohjeita kiinteistöistä ja niiden vaatimuksista.

Sähkön, lämmön ja veden kulutusta seurataan säännöllisesti. Määrät tilastoidaan viisi vuosittain talousarvioon ja niiden kehitystä seurataan. Vastuuhenkilönä seurakuntamestari.

Energiakatselmus tehdään pienempimuotoisesti lämmön ja vedenkulutuksen seuraamiseksi.

Päämääränä on kiinteistöjen käytöstä aiheutuvien ympäristökuormitusten vähentäminen.

Talospäällikkö kilpailuttaa sähkötoimittajia ja pyrkimyksenä on korvata osa sähköstä ekosähköllä vuoteen 2019 mennessä.

Energiansäästöviikoille osallistutaan aktiivisesti kolmella tapahtumalla. Toimintaan valittu aktiivinen ympäristötyöryhmä täydennettynä aktiivisilla työntekijöillä organisoii tapahtumia ja tiedottaa niistä. Vuosittain jokainen työntekijä miettii yhden aiheen ja teemaksi valitaan sopivat aiheet. Vastuu ympäristötyöryhmä.

Energiansäästö on ulotettava jokaiselle henkilökohtaisesti. Kesäisin jääkaapit tyhjennetään ja siivotaan työpisteissä, jossa ei työskennellä. Käyttäjät siivoavat jääkaapit ja ne tuulettuvat kesän. Aukipitomekanismin suunnittelee seurakuntamestari.

Talvikuukausina kirkko ja Saunaniemen leirikeskus pidetään kiinni ja peruslämmöllä. Valkeisenmäen toimintapiste vuokrataan kaupungille. Kirkkoneuvosto tekee asioista päätöksen.

Kiinteistökatselemissa tarkastetaan rakennuksen kuntoa. Rakennukset on pidetty hyvässä kunnossa. Puutteiden korjaukset ovat helppo toteuttaa ja ne eivät ole kalliita. Puutteet ovat pieniä korjauksia, jotka voidaan suorittaa ilman budjetointia. Useimmat puutteet lisäävät turvallisuutta ja ehkäisevät tapaturmia. Vastuu on seurakuntamestarilla ja toteutus 2015-2019

Vuonna 2014 keskusteltiin ympäristötyöryhmässä maalämpöön siirtymisestä kirkossa. Asian selvittämistä jatketaan mm. tutustumalla Pielaveden kirkkoon, jossa on siirrytty maalämpöön.

Saunaniemen leirikeskuksessa selvitetään voiko lämpötiloja laskea tammihelmikuuksi n.+10°C. Saunan energiankulutusta pyritään vähentämään rakennusteknisellä selvityksellä.

9. Ruoka ja keittiöt

Keittiö toiminnasta vastaa seurakuntaemäntä. Toteutus 2015-2019.

Jätehuollossa toimitaan Suonenjoen kaupungin teknisessä lautakunnassa 4.11.2008 § 94 hyväksytyjen jätehuoltomääräysten mukaan.

Henkilökunnalle ja asiakkaille tiedotetaan lajittelusta opastein. Päivitetäessä keittiön omavalvontasuunnitelmassa pohditaan miten tehokkaammin tiedotetaan henkilökunnalle ja asiakkaille jätteiden lajittelusta ja keräyksestä. Jätteiden määrää ja lajittelun onnistumista seurataan ja kirjataan seurantaraporttiin. Raportti puretaan puolivuositain ja parannukset tehdään heti. Ongelmatilanteista tiedotetaan välittömästi jätteiden vastaanottajille ja henkilökunnalle. Tarpeellisiksi katsotuille paikoille laaditaan ohjeet jätteiden lajittelusta ja käsittelystä.

Laitteet on sijoitettu ergonomisesti oikein. Laitteita käytetään keittiötoiminnasta vastaavan henkilön antamien ohjeiden mukaan. Laitetoimittajat ovat antaneet myös kirjalliset ohjeet laitteiden käytöstä ja ne ovat käytettävissä emännän työhuoneessa.

Lattia pestään vedellä, pesuaineella ja harjalla. Lattiassa on kaksi lattiakaivoa. Toisessa kaivossa on rasvanerotin ja hälytys täyttymisestä. Tällöin kiinteistönhoidosta vastaava tyhjennyttää kaivon. Vastuu on seurakuntaemännällä ja toiminta on jatkuvaa.

Ilmanvaihdon toiminta-ajat pitää mitoittaa tarvetta vastaavaksi. Säättöautomaattia käytetään hyväksi kiinteistöhoitoon yhteydessä ja henkilökunta informoi seurakuntamestaria käyttöaikojen ja tarpeiden muutoksista.

Ympäristömerkittyjen tuotteiden käyttö jatkuu ja käyttöön kiinnitetään huomiota mahdollisimman paljon. Pakkausten koolta ja kierrätettävyydellä saavutetaan säästöä. Luomun ja lähialueen tuotteiden käyttöä pidetään ensisijalla. Tavoiteaikataulu 2015 ja vastuu on seurakuntaemännällä.

Seurakunnan omissa tilaisuuksissa käytetään Reilun kaupan kahvia, teetä, osin hunajaa ja banaania. Harkinnassa on myös muiden tuotteiden käyttöönottamista. Tavoiteaikataulu 2015, vastuu on seurakuntaemännällä.

Leirien ruokailussa valmistetaan tavallisia ravitsevia ruokia, jossa tulee täytetyksi valtion ravitsemusneuvottelukunnan laatimat ravitsemussuositukset. Kasvisruokavaihtoehtoja ei ole säännöllisesti tarjolla, vaan niistä on ilmoitettava erikseen. Eri-tyisruokavaihtoehtoja noudattavien toiveita kunnioitetaan ja ruoka valmistetaan heille erikseen. Salaattia ei ole tarjolla keittoruokien kanssa, mutta muuten sitä on tarjolla säännöllisesti. Kasvisruokapäivä pidetään kerran leirin aikana. Tavoiteaikataulu 2015 ja vastuu on seurakuntaemännällä.

Paikallisesti tuotetut lähi- ja luomuelintarvikkeet vähentävät kuljetusmatkoja ja tukevat paikallistaloutta. Kotimaisuus ja lähiruoka ovat tärkeimmät kriteerit hankinnoissa. Tavoiteaikataulu 2015 ja vastuu on seurakuntaemännällä.

Jätteiden määrän vähennetään hankkimalla raaka-aineet suuremmissa pakkauksissa, jolloin sekajätteeseen menevää jätemäärä vähenee. Kertaannospakkauksia ei käytetä keittiössä ruuanvalmistuksessa.

Keittiössä työskenteleville henkilöille on syytä järjestettävä hygieniapassi koulutus, koska se tuo varmuutta keittiön hygieniatasolle ja kannustusta siellä väliaikaisestikin työskenteleville henkilöille.

Ympäristöpassin suoritusta jatketaan Tavoiteaikataulu 2015 ja vastuu on seurakuntaemännällä.

10. Toimistot

Toimistotyön vastuuhenkilönä ovat kirkkoherra/kirkkoherranvirasto toimistosihteeri. Toteutus 2015-2019.

Toimistotyöstä tehdään vuosittain jäteselvitys.

Koneet ovat leasing-koneita ja vaihdettaessa ne tyhjennetään ja ne viedään pois. Laitteiden hankinnassa huomioitava A+ tai A merkintä. Koneet ovat energiaa säästäviä ja kierrätettäviä. Toteutus 2015-2019.

Työterveys vaatii tiettyjä ominaisuuksia työpaikalta, kuten riittävää valaistusta. Riittävä valaistus, hyvät koneet ja mitoitettu työpiste tehostaa työmotivaatiota.

Ohjeiden voisi tehdä koneiden sammuttamisesta, ettei näytölle jäisi virta päälle. Valoissa ei saa säästää toimistotöissä ja pistevalot voidaan kohdentaa tarvittavalle kohdalle. Toiminta jatkuu 2015-2019..

Ympäristömerkittyjä tuotteita valitaan tietoisesti toimistotyöhön. Toteutus jatkuu 2015-2019.

Paperin kulutusta vähennetään siirtämällä toimintoja tietokoneelle. Seurakunta on siirtynyt kirjanpidossa ja palkanlaskennassa Kipaan. Toteutusta jatketaan 2015-2019.

11. Hautausmaat ja viheralueet

Hautausmaiden toimintaa säädellään hautaustoimilaisissa, kirkkolaisissa, terveydensuojelulaisissa ja –asetuksessa. Tarkastuksissa tutkitaan onko hautaustoiminnasta haittaa ympäristölle.

Suonenjoen seurakunnalla on kolme hautausmaata, Vanha-, Lepomäenvanhempi ja uudempi osa ja Sankarihautausmaat. Hautausmaita on pinta-alaltaan noin viisi hehtaaria ja uudelta Lepomäen alueelta on otettu käyttöön puolihehtaaria ja loput 3,5 hehtaaria on nurmipäällysteistä ja istutettua.

Alueiden perustamisessa ja hoidossa pidetään yllä seurakunnan arvoja ja kestävä kehitystä. Vastuu kirkkoneuvostolla.

Hautausmaiden kasvillisuus pidetään alueen maalajille tyypillisenä kasvillisuutena eikä pyritä muuttamaan sitä pakolla. Kasvivalinnoissa suositaan maalajille tyypillisiä kasveja: mänty, kuusi, koivu Lepomäen hautausmaalla ja lisäksi vaahtera, tammi Vanhalla hautausmaalla ja kirkkopuistossa. Vastuu kirkkoneuvostolla.

Haitallista ympäristövaikutusta ei synny lannoitteista ja kasvinsuojelusta, koska käytetään kompostoitunutta multaa ja luonnonmukaisia kasvinsuojeluaineita. Vastuu on seurakuntamestarilla ja toteutus on jatkuvaa.

Päivitetään hoito-ohjeet eri hautausmaille ja viheralueille. Vastuu on seurakuntamestarilla.

Kaikilla kiinteistöille syntyvä puutarhajäte kompostoidaan. Kasvijätteen kompostointia jatketaan edelleen tehokkaasti. Vastuu seurakuntamestari.

Kirkko ja tapuli ovat kulttuurihistoriallisesti suojeltuja rakennuksia. Kirkko on valmistunut vuonna 1865 ja Tapuli vuonna 1823. Niitä on hoidettava asianmukaisesti Museoviraston ja Kirkkohallituksen ohjeiden mukaan.

Hautausmaiden inventointi on tehty vuonna 1986.

Jätteen erottelu toteutetaan hyväsi havaitulla tavalla. Jäte-astioita on sijoitettu kulkureittien ja porttien läheisyyteen. Toiminta jatkuu 2015-2019 ja vastuu on seurakuntamestarilla.

Hankinnoissa pyritään tarvittavien määrien hankintaan. Pakkaukset ja vanhentuneet erät poistetaan kemikaalilain määräysten mukaan. Pakkaukset viedään paikalliselle jäteasemalle. Koneissa käytettävät öljyt kierrätetään asianmukaisesti. Koneita huolletaan säännöllisesti ja käytöstä poistettavat koneet menevät vaihdossa ja akut toimitetaan Suonenjoen kaupungin tukikohtaan jäteasemalle. Vastuu seurakuntamestarilla.

Hautausmailla syntynyt kynttiläjäte kerätään omaan keräysastiaan. Astiasta erotellaan käsin metalliset osat, jotka toimitetaan metallinkeräykseen. Hautakynttilöiden muoviosat, muistonauhat, sidontatarvikkeet ja kukkapohjat toimitetaan haketettavaksi energiajätteeksi.

Vastuu seurakuntamestarilla ja toiminta on jatkuvaa.

Kasteluvesi nostetaan joesta ja lammesta saaveihin. Saaveja on sijoitettu eripuolelle hautausmaata. Kaupungin vesijohtoverkoston vettä ei käytetä kasteluun ollekaan. Vastuu seurakuntamestarilla ja toiminta on jatkuvaa.

Lepomäen hautausmaalle on kompostoiva yleisövesi jonka toimintaa seurataan ja kehitetään.

Seurakunnan nettisivuille laaditaan kuvin ohjeita hautakukista ja niiden hoidosta. Jätteen erottelusta kerrotaan kuvin ja sanoin.

Hyötykukkapenkki rakennetaan Seurakuntakodin pihalle, josta voi ottaa kukkia kirkkoon ja muihin tiloihin.

Vaihdettaessa työkoneita, harkitaan siirtymistä akkukäyttöisiin koneisiin, joissa on trimmeri, puhallin ja hara.

Hautausmaista ryhdytään tekemään blogia seurakunnan sivuille. Niissä kerrotaan hautausmaista, niillä toimimisesta ja syistä tiettyihin toimintoihin.

12. Leiri- ja kurssikeskukset

Saunaniemen leirikeskus sijaitsee Koskeloveden luonnonkauniilla rannalla. Tontille on jätetty kasvamaa sekametsää, joka rikastuttaa luontoa. Rakennukset on sijoitettu mäntykankaalle. Rantasaunaa ja rakennuksia ei ole rakennettu rantaviivaan joten toiminta ei häiritse vesieläimiä. Koskeloveden vedenlaatu on hyvä. Jätevesien keräys on järjestetty tehokkaasti, joten ne eivät pilaa vesistöä. Vastuu kirkkoneuvostolla ja tavoiteaikataulu on 2015-2019.

Leirikeskuksen ympäristö pidetään mahdollisimman paljon luonnontilaisena. Saunaniemen leirikeskus liitetään kaupungin vesi- ja viemäriverkostoon heti kun verkoston suunnitelma saadaan tehtyä. Jätevedet kerätään nykyisin umpisäiliöön. Jätehuolto A Ylönen huolehtii säiliön tyhjennyksestä ja toimittaa sen kaupungin jäteveden puhdistamolle käsiteltäväksi.

Jätehuollossa noudatetaan Suomenjoen kaupungin jätehuoltomääräyksiä. Jätteiden erottelua tehostetaan. Metall-, lasi-, muovi- ja biojätteen lajitteluun kiinnitetään huomiota.

Biojätteelle hankitaan lämpökompostori ja maatunut komposti viedään Lepomäen hautausmaan kompostikasaan. Tavoiteaikataulu 2010-2014 ja vastuu on seurakuntamestarilla.

Saunaniemen leirikeskus pyritään pitämään mahdollisimman luonnontilassa, mutta kuitenkin toimivana tilana. Se on alueen vapaaehtoista suojelua ja kestävä ylläpitoa. Vastuu on kirkkoneuvostolla.

Yhteiskuljetuksissa käytetään paikkakunnan takseja tai pikkubusseja. Iäkkäämpien leiriläisten kuljetus tapahtuu yhteiskuljetuksena. Suosituksena omalla autolla kuljettaessa on, että vajailla kuormilla ei kuljettaisi. Vastuu on eri työmuodoilla kuljettussääntöjen mukaan.

Lintuyhdistys Kuikka on kiinnostunut yhteistyöstä seurakunnan kanssa. Leirikeskuksen saunarantaan voisi heidän mielestään rakentaa kaksikerroksisen lintutornin, jonka alatasanteelle pääsisi myös pyörätuolilla. Asiasta vastuu on kirkkoneuvostolla.

13. Metsät

Metsänhoidossa ei ole diplomijärjestelmän edellyttämiä välttämättömiä toimenpiteitä. Metsiä hoidetaan metsätaloussuunnitelman mukaisesti ja selvityksiä tarkennetaan tarpeen mukaan. Metsätaloussuunnitelma voimassa 2011-2016, osalla vuoteen 2017 ja se uusitaan.

Suunnitellaan erirakenteista metsänhoitoa jossa aukkohakkuista luovutaan. asiaita kiinnostuneille järjestetään koulutusta.

Linnunpönttöjä rakennetaan yhdessä riistayhdistyksen ja muiden vapaaehtoisjärjestöjen kanssa. Vastuu on kirkkoneuvoston ja Sisä-Savon Metsänhoitoyhdistyksen.

Metsien kuntoa, Metso-ohjelmaan sopivia alueita yms. käydään tutkimassa luottamushenkilöiden ja metsäsuunnitelman laatijan kanssa.

Minkkejä ja jättipalsamia tuhotaan jatkuvasti.

Kuivat puut jätetään pystyyn metsiin lintujen lepopuiksi.

14. Liikenne

Kirkkoneuvostossa on hyväksytty 23.11.2005 ohjeet Suonenjoen seurakunnan työntekijöiden matka- ja matkustuskustannusten korvaamisesta.

Seurakunnalla ei ole omia kulkuneuvoja. kimpakyytejä käytetään aina kun se on mahdollista.

Seurakunta suosii paikallisia liikenneyrittäjiä järjestäessään retki- ja leirimatkoja.

Vastuu on eri työmuodoilla kilpailutuksen mukaan.

Seurakunta jatkaa taloudellisen ajotavankoulutuksen tarjoamista henkilökunnalleen edelleen.

Lämmitystolppien määrän lisäystä selvitetään.

Seurakunta hankkii polkupyöriä työntekijöiden käyttöön.

Olisi selvítettävä työnantajan suhtautuminen etätyömahdollisuuteen.

Käytetyt käsitteet

Termi	Termin kuvaus ja käyttötapa dokumentissa
Energiakatselmus	Seurakunnan henkilöstön tai ulkopuolisen tekemä selvitys energiankäytöstä.
Energiaselvitys	Seurakunnan henkilöstön tai ulkopuolisen tekemä selvitys kiinteistöjen tai toimitilojen energiataseesta.
Jätehuoltoselvitys	Seurakunnan henkilöstön tai ulkopuolisen tekemä selvitys kiinteistöjen tai toimitilojen jätehuollosta.
Kestävä kehitys	Toiminnassa huomioonotettava sosiaalinen, ekologinen, taloudellinen ja kulttuurillinen arvo.
Kiinteistökatselemus	Seurakunnan henkilöstön tai ulkopuolisen tekemä selvitys kiinteistöistä ja niiden kunnosta.
Metsätaloussuunnitelma	Metsän käytön ja uudistamisen asiakirja.
Ympäristödiplomi	Kirkon ympäristöjärjestelmän 2005 mukainen diplomijärjestelmä.
Ympäristöindikaattorit	Toiminnassa käytettävä mittasuure (esim. jätemäärä, käytetty paperi).
Ympäristökasvatus läpäisyperiaatteella	Ympäristöasioiden huomioonottaminen kaikissa seurakunnan toiminnoissa ja toimielimissä.
Ympäristökatselmus	Seurakunnan toimintojen ympäristövaikutusten kartoitus ja nykytilanteen kuvaus.
Ympäristömerkittytuote	Käytössä on useita erilaisia ympäristömerkkejä. Osa merkeistä on virallisia, kuten Pohjoismainen ympäristömerkki ja Euroopan ympäristömerkki. Virallisten ympäristömerkkien lisäksi markkinoilla on myös useita muita ympäristömerkkejä, esim. luomumerkki ja Reilun kaupan merkki, ekomerkki, energiamerkki, metsäalanmerkkejä, alkuperämerkkejä ja pakkausmerkkejä.
Ympäristöohjelma	Ympäristöohjelma kuvaa ne ympäristökatselmuksen yhteydessä todetut hyvät ja tarkoituksenmukaiset nykyiset toimintatavat, joiden ylläpitämistä jatketaan. Ohjelma kuvaa myös seuraavan neljän vuoden ajalle aikataulutetut uudet ympäristötavoitteet, jotka otetaan organisaation käyttöön ohjelmassa tarkemmin kuvatulla tavalla.
Ympäristöselvitys	Ympäristöasioiden tilannekatsaus eri toimi-alueilla.
Ympäristötyöryhmä	Virkamiestyöryhmä, joka toimii ympäristövastaavan rinnalla ympäristöohjelman käyttöönotossa ja jossa on edustajia seurakunnan työntekijöistä, luottamushenkilöistä ja seurakuntalaisista.
Ympäristövastaava	Henkilö, joka vastaa ympäristöohjelman käyttöönotosta yhdessä ympäristötyöryhmän kanssa.